

Socialistische Transnationaliteit en de Transfer van Nederlandstalige Literatuur

Symposium ter gelegenheid van
75 jaar neerlandistiek in Moravië

6 oktober 2022

*Aimé van Santen, eerste lector in Olomouc, 1947-1953
(en tevens bemiddelaar in de transfer van Nederlandstalige literatuur)*

Programma

Socialistische Transnationaliteit en de Transfer van Nederlandstalige Literatuur

Wij nodigen u van harte uit voor het literair-wetenschappelijk symposium op donderdag 6 oktober 2022 bij vakgroep neerlandistiek van de Palacký Universiteit in Olomouc ter gelegenheid van 75 jaar neerlandistiek in Moravië en het jubileum van prof. Engelbrecht. Voertaal Nederlands.

De conferentie zal te volgen zijn via **zoom** op link: <https://cesnet.zoom.us/j/8374553831>.

Vanaf **09.00** uur – **registratie** van de deelnemers, **Křížkovského 14**, Katedra nederlandistiky
Křížkovského 14, 107

09.30 Verwelkoming door decaan **Jan Stejskal** en vakgroepshoofd **Wilken Engelbrecht**

09.40 **Ton van Kalmthout** (KNAW/Leiden), *In versnelling: De receptie van Nederlandstalige literatuur wereldwijd in de jaren 1945-1990*

De laatste tien jaar accelereerde het onderzoek naar de transnationale circulatie van Nederlandstalige literatuur. Daaraan heeft de internationale neerlandistiek een substantiële bijdrage geleverd met diverse, nauw verwante samenwerkingsprojecten. De lezing gaat na hoe resultaten van die projecten met betrekking tot de periode 1945-1990 met elkaar in verband te brengen zijn.

10.15 **Paweł Zajas** (Poznań/Stellenbosch), *Socialistische transnationalisering. De circulatie van de Nederlandse literatuur in Centraal-Oost-Europa*

In Centraal-Oost-Europa bestond er geen uniforme praktijk van het communisme. Hoewel er keer op keer werd geprobeerd een 'socialistische blauwdruk' op te leggen, bleef de communistische ervaring geografisch en diachroon divers. Toch bleef de »Tweede Wereld« gekenmerkt door transnationale uitwisseling en was zelf een product van transnationale interactie. Na 1945 vonden er processen van culturele en literaire transnationalisering plaats, te begrijpen als het ingewikkelde samenspel van grensopeffingen en gelijktijdige vorming van nieuwe grenzen. De politieke utopie van een socialistische samenleving creëerde een gezamenlijke culturele ruimte. De focus van de bijdrage ligt op de circulatie van de Nederlandse literatuur als resultante van de interactie tussen literaire en politieke instituties die het *gezamenlijke* literaire veld van Europese socialistische landen vormden.

10.40 **Wilken Engelbrecht** (Olomouc/Lublin), *De rol van de censuurorganen in de transfer van Nederlandstalige literatuur in Tsjechië, onderzoeksproblematiek*

De situatie van de censuur in Tsjechië was nogal schimmig. Formeel bestond er een pluralistisch systeem, waarbinnen de KSČ wel een leidende rol speelde. DILIA was een literair agentschap dat "vrijwillig" namens alle uitgevers en auteurs optrad. Daarnaast bestond er een geheime censuur HSTD die weer nóg geheimer werd gecontroleerd door de KSČ. In 1968 werd de censuur afgeschaft. Volgens oudmede-werkers van DILIA was die er wel (ÚTI), maar de archiefinstellingen beweren dat er geen documenten over zijn (wel voor 1949-1968). De situatie is dus ook nú nog schimmig... Hoe dit in de praktijk werkte en werkt, wordt getoond aan de hand van een casestudy.

11.05 **Benjamin Bossaert** (Bratislava), *De rol van LITA in de transfer van Nederlandstalige literatuur in Slowakije*

LITA staat voor (*slovenská*) *Literárna Agentúra* (Slowaaks Literair agentschap) en is vandaag de dag een agentschap dat auteursrechten beheert van kunstenaars in bredere zin. Tijdens de periode van het socialistische regime had LITA echter een specifieke "trechterfunctie": als enige organisatie waren zij

verantwoordelijk voor de transfer van literair werk vanuit en naar het buitenland voor Slowakije. In deze bijdrage wordt deze trechterfunctie uitgelegd, hoe het kwam dat een agentschap alle contacten met buitenlandse uitgeverij moest beheren en welke implicaties dit had voor de Nederlandstalige literatuur.

11.30 Irina Michajlova (St. Petersburg), *Tussen twee molenstenen. Russische vertalingen van Nederlandstalige literatuur in de periode 1945-1990* ([online](#)).

Tussen 1945 en 1990 kan men duidelijk drie periodes onderscheiden: a) voor Stalins dood, b) van kort na Stalins dood tot eind jaren '60, c) de late Sovjettijd: jaren '70 en '80. Voor 1953 werden geen nieuwe vertalingen gepubliceerd, wel een herdruk van *Max Havelaar* in 1949 (zonder vermelding van de vertaler, want die was in 1937 gefusilleerd). In de tweede periode verschenen werken van de communist Theun de Vries en de socialiste Anna van Gogh-Kaulbach plus documentaire boeken over de Tweede Wereldoorlog: *Het achterhuis* van Anne Frank (1960) en *De getekenden* van Ludo van Eck (1966). In de jaren '70 begon er een soort 'verlichting' van de sovjetburgers die op de hoogte van de toppunten uit de wereldliteratuur moesten zijn en onder anderen Vondel, Arthur van Schendel, Vestdijk, Hugo Claus, Luis Paul Boon en Lucebert in het Russisch mochten lezen. Ik vertel ook over het leven en de vertaalstrategie van 5 vertalers: Tubjanski, Volevitsj, Sidorin, Toporov en Vitkovsky.

12.00 Opening tentoonstelling UNESCO Heritage *Česká stopa nizozemská* (Tsjechische sporen in Nederland en vice versa), [binnenhof Křížkovského 10](#) mmv. Johan Meijer.

12.30 – 13.30 Lunch (lopend buffet) – [Křížkovského 14](#) (bij goed weer op het terras), aangeboden door de Ambassadeur van het Koninkrijk der Nederlanden

[Křížkovského 14, 107](#)

13.30 Gábor Puztai (Debrecen), *Nederlandstalige literatuur in Hongarije, 1945-1990*

Na 1945 was Hongarije door het Rode Leger bezet en de communistische partij nam in de schaduw van de Russische bajonetten geleidelijk de macht over. Tussen 1945 en 1948 spreken wij van de zogenoemde *coalitietijd*, toen er nog sprake was van een zeker politiek pluralisme, maar in 1948 namen de communisten de macht over en werden andere partijen opgeheven. De stalinistische dictatuur onder leiding van de Moskoviet Mátyás Rákosi, met het devies "wie niet met ons is, is tegen ons" duurde tot 1956. In deze tijd werd het hele maatschappelijke leven, dus ook de literatuur, door de communisten gecontroleerd. Na 1956 toen János Kádár de eerste man van de partij werd, kwam er geen wezenlijke verandering. Pas na 1962 begon een andere wind te waaien. Toen was het devies "wie niet tegen ons is, is met ons". Het culturele leven was in de handen van György Aczél die de politiek van de bekende 3xT (*tiltott, túrt, támogatott* – verboden, geduld, gesteund) heeft ingevoerd. Hoewel er officieel geen censuur bestond, was er een heel leger van censoren, partijfunctionarissen (tot in de topfuncties) en instanties, die de literaire werken voor de publicatie beoordeelden. En het bleef ook zo tot 1989.

14.00 Jelica Novaković (Belgrado) & Anita Srebnik (Ljubljana), *Nederlandstalige literatuur in Joegoslavië, 1945-1990*

Joegoslavië nam een aparte plaats in binnen de gemeenschap van socialistische landen. Verschillen uitte zich vooral na de breuk van Tito met Stalin in 1948 en de definitieve afschaffing van het centrale censuurorgaan Agitprop in 1952. Daarna was het eerder de autocensuur van hoofdredacteurs, uitgeverij en vertalers die een rol speelde bij de keuze van de te vertalen werken. Bij die keuze waren ook de talige, culturele en confessionele verschillen binnen Joegoslavië zelf van belang. Dat houdt in dat er naast socialistische ideologie ook andere factoren doorwerkten zoals religieuze gevoelens, het nationalisme en een grotere openheid voor westerse invloeden dankzij de mogelijkheid van persoonlijke contacten.

14.40 Lucie Sedláčková (Praag), *De Tsjechische receptie van Nederlandstalig theater in de periode 1945-1990*

Hoewel de communistische staatsgreep in Tsjechoslowakije pas in februari 1948 plaatsvond, was mei 1945 voor de toneelcultuur nog belangrijker omdat het een traditie veranderde van ongeveer een hele voorbije eeuw. De meeste vooroorlogse theaters werden door de revolutionaire gardes in beslag genomen en genationaliseerd. Het toneel had in Bohemen en Moravië een rijke traditie, maar de invloed van het toneel op de maatschappij werd door de communisten zelfs overschat en ze begonnen het toneel te begrijpen als dé ideologische school voor de brede massa. In mijn bijdrage geef ik een overzicht van de circulatie van Nederlands en Vlaams theater in Tsjechische vertalingen en opvoeringen, gezien tegen de achtergrond van de politieke en culturele situatie in de verschillende decennia.

15.10 Kees Mercks (Amsterdam), *Ontvangst in Nederland van vertaalde Tsjechische dissidente literatuur*

Deze lezing, ondersteund met een PP-presentatie, bespreekt wat er zoal in Nederland werd vertaald aan Tsjechische dissidente literatuur alsmede de ontvangst ervan in de pers. Ook persoonlijke contacten met sommige auteurs komen aan bod.

Křížkovského 14, 115

15.45 Vergadering ivm project *Socialistische Transnationaliteit en de Transfer van Nederlandstalige Literatuur in Centraal- en Oost-Europa, 1945-1990*

Křížkovského 10, Velký sál Rektorátu UP

18.00 Viering 75 jaar neerlandistiek in Moravië en het jubileum van prof. Engelbrecht

- Speech van **Marc le Clercq** (vh NTU), cultureel programma met verrassing
- Lopend buffet aangeboden door de Vlaamse Vertegenwoordiging

Met dank voor ondersteuning aan:

